

**TIJORAT BANKLARI XIZMATLARINING TRANSFORMATSIYASI (ATB
QISHLOQQURILISH BANK MISOLIDA)****Karimova Nargiza Karimovna***Bank moliya akademiyasi tinglovchisi.*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada tijorat banklari xizmatlarining transformatsiyasi haqida soʻz boradi.*

Kalit soʻzlar. *Modernizatsiya, integratsiya, zamonaviy xizmat, moliya tizimi, texnologiya, ATB, investor, bank faoliyati.*

Iqtisodiyotning raqamli modernizatsiyasi hozirgi kunda juda ham ommaviy masalalardan biri hisoblanadi. Jahon iqtisodiy munosabatlarining rivojlanishi sharoitida alohida davlatlar iqtisodiyotining integratsiyasi va toʻlov tizimlarining rivojlanishi, xususan, naqdsiz toʻlov shakllari, banklarning raqamli zamonaviy xizmatlari turlarini rivojlantirish yoʻnalishi kuzatilmoqda. Mamlakatimiz iqtisodiyotini globalashtirish hamda ilmiy-texnika taraqqiyotining jadallashuvi sharoitida bank va moliya tizimini tubdan isloh qilish, bank tizimiga xorijiy investorlarning ishonchini yanada oshirish hamda ularning eʼtiborini jalb qilish shuningdek, soha barqarorligini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni keng qoʻllagan holda, koʻrsatilayotgan bank xizmatlarining turi va xizmatlar bozori koʻlamini kengaytirib borish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Iqtisodchi olimlarning fikriga koʻra, moliyaviy sektorning global innovatsion transformatsiyasiga yoʻnaltirilgan, zamonaviy xizmatlar rivojlangan yangi iqtisodiy davridamiz va bu anʼanaviy moliya institutlari uchun ulkan raqobat muhitini yuzaga keltirmoqda. Zamonaviy moliyaviy texnologiyalarning tijorat banklari faoliyatiga integratsiyalashuv darajasi ularning raqobatbardoshligi va moliyaviy barqarorligini belgilaydi.

Bugun jahon iqtisodiyotida keskin raqobat muhiti ustuvor. Jamiyat talab va ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda iqtisodiyotni moliyalashtirish amaliyoti ham keskin raqobatdan xoli emas. Bunda, shubhasiz, bank tizimining roli yuqori. Tijorat banklari faoliyati biznesga asoslangani bois, ular samaradorligini taʼminlash nafaqat milliy, balki xorijiy tijorat banklari hamda hukumatlarning ham doimiy diqqat markazidagi masalalardan biridir. Bunda esa oʻz-oʻzidan bank tizimining transformatsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi.

Jahon iqtisodiyotidagi moliyalashuv va raqamlashuv sharoitida Oʻzbekiston milliy bank tizimi transformatsiyasi borasida soʻnggi yillarda salmoqli ishlar amalga oshirildi. Bu haqda Prezidentimiz raisligida shu yil 20-noyabr kuni bank tizimida transformatsiya va xususiylashtirish jarayonlari muhokamasi boʻyicha oʻtkazilgan yigʻilishda ham alohida toʻxtalib oʻtildi. Jumladan, sohani isloh qilish boʻyicha amalga oshirilgan ishlar natijasida soʻnggi uch yilda banklar kapitali 1,8, yillik kredit ajratish hajmi esa 2 barobar koʻpaydi. 4 ta

bank ilk bor “evrobond” chiqarib, xalqaro kapital bozorlaridan 1 milliard dollar resurs olib keldi. Ipoteka-bankka strategik xorijiy investor jalb qilindi. 13 ta yangi xususiy bank tashkil etildi, Vengriya, Qozog‘iston va Gruziyaning nufuzli banklari yurtimizda faoliyat boshladi. Onlayn bank xizmatlari hajmi 2,7 barobar oshdi.

Tahlillarga ko‘ra, 2010-yillardan boshlab moliyaviy texnologiyalarga asoslangan Fin-tech kompaniyalari jahon moliya bozorida faollashdi. 2018-yilga kelib, bunday kompaniyalar raqamli amaliyotlar tufayli yuqori samaradorlikka ega ekanini namoyon etib, ma‘lum bir moliyaviy amaliyotlar bo‘yicha tijorat banklari bilan raqobatlasha boshladi. Shunday bir sharoitda tijorat banklari raqamli transformatsiyasi zarurati kun tartibiga chiqdi. Natijada tijorat banklari tomonidan Fin-tech kompaniyalarini qo‘shib olish yoki moliyaviy texnologiyalarga asoslangan raqamli bank mahsulotlarini joriy etish keskin rivojlandi. Ushbu jarayonda global pandemiya sharoitida bank xizmatlarini ko‘rsatish zarurati ham ijobiy ta‘sir etdi. Xorij an‘anaviy banklarining yuqori sur‘atda raqamli banklarga transformatsiyalashuvi sharoitida mamlakatimizdagi tijorat banklari transformatsiyasi global raqobatga kirishishda muhimdir. Bunda xususiy banklar transformatsiyasi, asosan, raqamli transformatsiyaga yo‘naltirilsa, davlat ishtirokidagi tijorat banklari transformatsiyasi ikkita yo‘nalishda tashkil etiladi. Bular, birinchisi, bank aktivlarida xususiy banklarning ulushini keskin oshirishga erishish, ikkinchisi, raqamli transformatsiya amaliyotidir.

Ayni yo‘nalishlarda, yuqorida qayd etilganidek, tizimli ishlar olib borilmoqda. Bank tizimida xususiy sektor ulushini oshirishga qaratilgan amaliy ishlar davlat ulushiga ega tijorat banklarida transformatsiya jarayonlarini yakunlab, 2026-yil yakuniga qadar bank aktivlarida xususiy sektor ulushini 60 foizgacha yetkazish bo‘yicha taraqqiyot strategiyasida belgilangan alohida maqsad ijrosi tomon intilishni o‘zida namoyon qiladi. Shuningdek, onlayn bank xizmatlari hajmining 2,7 barobar oshgani bank tizimi raqamli transformatsiyasidagi dastlabki natijalardir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 maydagi “2020-2025 yillarga mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to‘g‘risidagi Farmoni bank tizimini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish, mijozlarga ko‘rsatilayotgan xizmatlar sifatini yanada yaxshilash va ommabopligini ta‘minlashda dasturilamal bo‘lmoqda. Mazkur Farmonga asosan, “2020-2025 yillarga mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi tasdiqlangan. Strategiyaning asosiy maqsadi “inson qadri uchun” tamoyilini hayotga tatbiq qilish, aholini va mijozlarni rozi qilishdir. Ushbu maqsadni ATB “Qishloq qurilish bank” ham o‘zi uchun eng ustuvor vazifa sifatida belgilab olgan. Shu asosda bank tizimida masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirish, yangi innovatsion xizmatlarni yo‘lga qo‘yish, mobil dasturlarni takomillashtirish orqali aholiga keng qulaylik yaratishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Zamonaviylik, tezkorlik va yuqori sifat bu yo‘nalishdagi sa‘y-harakatlarning asosini tashkil etadi.

Hozirda ATB "Qishloq qurilish bank"ning transformatsiyasi doirasida "Osiyo taraqqiyot banki" va Xalqaro konsalting kompaniyalari bilan hamkorlik qilinmoqda. Jumladan, xalqaro konsalting kompaniyasi bilan "Bankning 2020-2025 yillardagi rivojlantirish strategiyasi" ishlab chiqildi, bankning tashkiliy tuzilmasi qayta ko'rib chiqildi va bankda Loyiha ofisi tashkil etildi. Transformatsiyaning yana bir muhim yo'nalishi - bank xizmatlarining sifatini oshirish bo'yicha ham qator ishlar amalga oshirildi. Jumladan, xizmat ko'rsatish qamrovini oshirish maqsadida, 46 ta bank xizmatlari markazlari va 77 ta o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish shoxobchalari (24/7) tashkil etildi.

Aholi va tadbirkorlarga qulayliklar yaratish maqsadida raqamli va masofaviy bank xizmatlarining yangi turlari yaratilmoqda. Xususan:

- Mijozlar uchun shaxsiy kabinet, bank mahsulotlariga onlayn arizalar va bank plastik kartalarini uyga yetkazib berish xizmatlari joriy qilindi;
- 35 mingdan ortiq Kobeyjing kartalari muomalaga chiqarildi;
- Quant yangi mobil platformasi yaratildi va takomillashtirilmoqda;
- Smartfonlardan NFC, QR-Code orqali savdo terminali va to'lov karta sifatida foydalanish imkoniyati yaratildi;
- yangicha tizimda ishlaydigan Call markaz tashkil etildi;
- bank mijozlari uchun 24/7 rejimida bank operatsiyalarini amalga oshirish imkoniyati yaratildi;
- xalqaro pul o'tkazmalarini bankka bormasdan bank kartasiga qabul qilib olish imkoniyati yaratildi;
- Bankomatlar orqali avtomatlashtirilgan shaklda 3,5 mln. AQSh dollaridan ortiq operatsiyalar bajarildi;
- Loyihalarni moliyalashtirish tizimini samarali tashkil etish maqsadida bankda Andarrayting tizimi joriy qilindi;
- bankning yangi mobil ilovasi ishlab chiqildi va bunda kontaksiz to'lovlar amalga oshirish, bankning nafaqat onlayn omonatlari, balki bank tomonidan taklif etilayotgan barcha omonatlarni masofadan boshqarish imkoniyatlari yaratildi.

Bu transformatsiya jarayonlarida yangi bank xizmatlari turlarini ko'paytirish bo'yicha ishlarning hammasi emas. Yangi xizmatlarni joriy qilish ustida izlanishlar to'xtamaydi. Xususan, ayni paytda ham transformatsiya jarayonlari faol davom ettirilmoqda. Buning natijasida, joriy yilda Chakana biznes, Moliya bloklari, Risklarni boshqarish, MHXS, G'aznachilik & ALM yo'nalishlari hamda yangi tashkil etilgan Loyiha ofisi faoliyatini takomillashtirish yuzasidan xalqaro ekspertlarni jalb qilish bo'yicha tender asosida Ernst and Young Advisory xalqaro konsalting kompaniyasi bilan hamkorlik yo'lga qo'yildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992 "2020 — 2025- yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida" gi farmoni. <https://www.lex.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoniga "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti O'zbekiston Respublikasini 2030 yilga qadar ijtimoiy-iqtisodiy kompleks rivojlantirish konsepsiyasi qarori loyihasi. <https://regulation.gov.uz/uz/document/9413>.
4. Vahobov A.V., Malikov T.S. "Moliya" Darslik.—T.: "Sharq" nashriyoti, 2010.
5. Abdullayev O.M., Fattaxov A.A., K. Axmedov "Raqamli iqtisodiyot", Toshkent, 2018.
6. Ходжанов, Искандар, и Фаррух Гафуров. «Опыт применения внутрикостного остеосинтеза при разрывах связок дистального межберцового синдесмоза». Общество и инновации 2, no. 4 (август 30, 2021): 123–126. просмотрено ноябрь 15, 2023. <https://inscience.uz/index.php/socinov/article/view/1111>.